

הקורבן האישי ביותר

תפילת מנחה פוגשת אותנו באמצע פגישה או משימה חשובה, כשהעיסוקים הרבים טורדים את המנוחה והיא דורשת תעצומות נפש כדי להפסיק את הכול ולהתרכז בתפילה. על ה'מנחה' המשמעותית ביותר בחיינו.

"מנחה בשעה 7:30 בערב!"

זוהי ההודעה הקבועה שאנו שומעים מפי הגבאי בכל שבת, וכל אחד יודע במה מדובר; לפני שקיעת החמה אנחנו מתפללים תפילת מנחה.

ישנן שלושה תפילות בכל יום: שחרית מנחה וערבית. תפילת 'שחרית' נובעת מהמילה שחר, בוקר; 'ערבית' מלשון ערב. אך מהי 'מנחה'? הרי בשם הזה אין כל רמז לשעת אחר הצהריים. לכאורה היו צריכים לכנות אותה "בין הערביים", או "אחר הצהריים", כשם שתפילות שחרית וערבית מרמזות בשמן על זמנן. מהיכן מגיע השם 'מנחה'!?

האבודרהם מביא ש'מנחה' היא מלשון מנוחה, מנוחתו של יום. היום כביכול מסתיים והולך לנוח, ועל דרך זה בני אדם לאחר יום העבודה הולכים לנוח. [זוהי מיוסד עה"פ בפ' בראשית "לרוח היום" אומר התרגום "למנח יומא" כלומר ² עם רדת היום (בראשית ג, ח) (ואני תפילתי עמ' 158)].

אבל בפרשתנו אנחנו מוצאים יתר על כן: בפרשת השבוע אנחנו קוראים על הקרבנות והפרשה מתחילה לפרט אלו סוגי קרבנות האדם יכול להביא לבית המקדש.

הראשון הוא קרבן "בקר" שזהו הקרבן היקר ביותר שיהודי יכול להביא. במידה והוא לא יכול להרשות לעצמו להביא קרבן יקר כזה, הוא יכול להביא עז או כבש שהם זולים יותר, אבל עדין נחשבים לקרבן מכובד.

לאחר מכן ממשיכה התורה ואומרת "ואם מן העוף קרבנו" ³ כאן מדובר כבר על

יהודי שאין לו את האמצעים להביא בהמה ולכן הוא כבר מנסה תורים או בני יונה, וע"ז אומרת התורה "ריח ניחוח לה" ומוסיף רש"י: "נאמר בעוף ריח ניחוח ונאמר בבהמה ריח ניחוח, לומר לך אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין את לבו לשמים" (ויקרא א, י"ז).

וכאן אנו מגיעים לקרבנו של העני; מדובר על אדם שאין לו כסף לכולם, והוא אפילו אינו יכול להביא עוף לבית המקדש, אבל עז רצונו להביא קרבן כלשהו לביהמ"ק על מנת לבטא את אהבתו הגדולה לה' [?] אז הוא יכול להביא קצת קמח עם שמן ולבונה. התורה מכנה את הקרבן הזה בשם "מנחה" מלשון מתנה; הקב"ה מקבל ומעריך את המתנה הזאת אף יותר מקרבנו של העשיר.

כשהתורה מדברת על קורבנו של העשיר כתוב "אדם כי יקריב מכס", משא"כ כשהתורה מדברת על "קרבן מנחה" הפסוק פותח בתיבות "ונפש כי תקריב קרבן מנחה לה'", ועל כך אומר רש"י: "לא נאמר נפש בכל קרבנות נדבה אלא במנחה, מי דרכו להתנדב מנחה, עני, אמר הקב"ה מעלה אני עליו כאילו הקריב נפשו" (ויקרא ב, א).

ומוסיף במדרש הגדול, מדוע נחשב הדבר "כאילו הקריב נפשו" [?] אומר המדרש "תדע לך שהרי לא היה לו אלא סאה חיטים למחית ביתו, נטלה וטחנה ועשאה סולת והביאה קרבן ונשאר בלא כלום, העלה עליו הכתוב כאילו נפשו הוא מקריב לפיכך נאמר ונפש כי תקריב" (ואולי זהו המקור ללשון בתניא לגבי צדקה שהיא "חיי נפשו").

המדרש מדגיש ואומר, שכאשר אדם נותן את "חיי נפשו" אז זה נחשב ונקרא "מנחה". כלומר, כאשר אדם נותן משהו שהוא צריך לעצם קיומו ולמחייתו, ובכל זאת הוא בחר להקריבו לפני הקב"ה [?] דבר זה חביב ביותר בעיני ה'.

והמדרש מוסיף ומספר: "מעשה באשה אחת שהביאה קומץ של סולת והיה הכהן מבזה עליה ואומר ראו מה הן מקריבות, מה בזה לאכול, מה בזה להקריב, נראה לכהן בחלום, אל תבזה עליה כאילו נפשה הקריבה" (ויקרא רבה ג, ה) [וכבר הקרבן הראשון שהקריבו קין והבל נקרא "מנחה"].

הייחודיות של תפילת מנחה

ככל הדברים האלה, כך גם לגבי התפילה. יהודי קם בבוקר ומתפלל שחרית זה דבר חשוב וטוב, אולם אין בזה הקרבה כל כך משמעותית; אמנם הוא מניח תפילין

והתפילה היא ארוכה וקצת ממושכת, אבל בכל זאת מדובר בתחילת היום, לפני שהטלפונים מצלצלים ועדיין אף אחד מהעובדים שלו עוד לא הגיע למשרד. הילדים עדיין ישנים, ויש לו את מנוחת הדעת כדי להתפלל לפני הקב"ה.

כך גם לגבי תפילת ערבית שהיא בסוף היום; הוא מגיע הביתה לאחר יום עבודה, הוא שותה משהו ונרגע, ולאחר מכן הוא שוב מסוגל להתרכז ולהתפלל תפילת ערבית.

אבל באמצע היום, לעצור את הכל ולהתפלל תפילת מנחה זהו ניסיון יומיומי קשה מאד, ובפרט בימות החורף הקצרים; הוא באמצע אסיפה או עסוק בשיחת ועידה, וסוף-סוף הוא הצליח לתפוס את כולם על הטלפון באותה שעה וצריכים לסגור דיל, ולפתע 'נתקעת' לו תפילת מנחה באמצע, והוא שם לב שאם הוא לא יקום ויתפלל עכשיו הוא יפסיד את מנחה¹⁶⁵⁰.

ואז הוא צריך למצוא בעצמו כוחות נפש כדי לעזוב את הכל ולהתפלל. זהו ניסיון קשה. באמצע הלחץ לעזוב את הכל ולפנות אל הקב"ה, שזה אומר שבעצם אתה מכיר שהכל תלוי בו¹⁶⁵¹ בזה גלומה ייחודיותה של תפילת מנחה.

זוהי אכן תפילה קצרה יותר מתפילת ערבית ובוודאי הרבה יותר קצרה מתפילת שחרית, ע"ד קרבן עני, אך זוהי התפילה היקרה והחשובה ביותר בעיני הקב"ה, כי בתפילה זו אדם "נותן את נפשו". ולכן אמרו חז"ל "לעולם יהא אדם זהיר בתפלת המנחה" (ברכות ו, ב) (טור או"ח סי' רלב).

לפני שנים רבות השליח במינסוטה הרב משה פעלער ניסה לקבוע פגישה עם הפרופסור וועלוול גרין והוא המתין לפגישה החשובה הזאת במשך חודשים ארוכים. כאשר סוף סוף הוא הגיע לפגישה הקצרה שהוקצבה לו עם הפרופסור הוא נזכר לפתע שעדיין לא התפלל מנחה. הוא התנצל אפוא לפני הפרופסור, הפסיק את השיחה עמו ועמד לתפילת מנחה.

שנים רבות לאחר מכן סיפר וועלוול גרין כי המעשה הזה שהראב"י הצעיר עשה, שהיה מוכן לוותר על הדקות היקרות בפגישתם רק בכדי לא להפסיד תפילת מנחה בזמנה¹⁶⁵² השפיע עליו כל כך, עד כדי כך שבו במקום הוא הפך לידיד ומעריץ של השליח וסייע כמיטב יכולתו לחב"ד במקום. את הסיפור הזה סיפר הרבי בהתוועדות (תורת מנחם תשמ"ה כרך ג עמ' 1650).

השלב המובחר בחיים

מבאר הרבי הקודם (באג"ק ח"ב עמוד ג') כי גם בחייו הפרטיים של האדם ישנם שלוש תקופות כשם שיש שלוש תפילות; ילד שהולך בקטנותו ל'חדר' אין בכך כל חידוש, זה לא נתון לבחירתו משום שהוריו שולחים אותו לשם. זהו כל תפקידו בחיים [?] ע"ד תפילת שחרית שבתחילת היום.

אדם מבוגר שכבר יצא לפנסיה [?] זה שהוא הולך לבית הכנסת בכל יום זהו דבר יפה מאד, אבל לא נדרשת לכך הקרבה משמעותית כל כך, כבר לא מוטלת עליו חובת גידול ילדים, הוא כבר לא צריך לרוץ לעבודה ולמעשה הוא די משועמם [?] ביקוריו בבית הכנסת הם למעשה 'ריפוי בעיסוק' [?] תקופה זו בחיי האדם מקבילה לתפילת ערבית שזמנה בסוף היום, ואדם אינו מוסר את נפשו בשבילה.

אולם יהודי "במבחר ימיו" בשנותיו הפוריות ביותר, בשנות השלושים והארבעים לחייו, כשהוא מגדל משפחה ובונה את הביזנס שלו ויש לו אלף ואחד עיסוקים, ובכל זאת הוא פונה מכל עסקיו ומשתתף בשיעורי תורה, בא לתפילות עוסק בצרכי ציבור [?] הרי זה בכלל "נפשו הוא מקריב" וזאת "מנחה" [?] מתנה אמיתית לה'.

לאחרונה קראתי על איש-עסקים חסידי שהתחיל לעשות כסף גדול. לאחר שנה שלימה אמרה לו אשתו כי הגיעה העת לתת "מעשר" [?] עשר אחוז מהרווחים של כל השנה לצדקה, אבל הוא טען לעומתה שהוא ייתן מעשר רק מהכסף שהוא השתמש במשך השנה ואילו את שאר הכסף הוא ישקיע חזרה בביזנס ואז הוא לא חייב לתת מעשר מזה, ורק כשהוא יעשה הרבה יותר כסף אז הוא יוכל לתת הרבה יותר צדקה. הם החליטו לשאול את הפילנתרופ המפורסם לב לבייב שתורם מיליוני דולרים בשנה לצדקה.

לבייב השיב להם שיש לו כלל ברזל: מי שלא נותן צדקה כשאין לו [?] גם לא ייתן כשיש לו [?] מי שלא מביא קרבן מנחה, גם לא יביא קרבן עולה. הקב"ה רוצה שיהודי ייתן צדקה או יעשה מצווה בשעה שהוא לחוץ וקשה לו בכסף או בזמן, "תן לי הנפש", ולהיפך, מי שנותן צדקה מתוך הדחק הקב"ה עוזר ומסייע לו שיוכל לתת ברווח.